

Οι ποιητές και η κρίση

Λουκάς Τσούκαλης

Τώρα που πλησιάζουν οι εκλογές ήρθε η ώρα για έναν προσωρινό απολογισμό της διαχείρισης και των επιπτώσεων μιας κρίσης χωρίς προηγούμενο εδώ και πολλές δεκαετίες. Ας ξεκινήσουμε από τα βασικά.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ολόκληρος ο Δυτικός κόσμος (ή ό,τι ονομάζαμε παλιά Δυτικό κόσμο, συν τις χώρες που προστέθηκαν μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης) βιώνει μια σοβαρή κρίση μετά το σπάσιμο της μεγαλύτερης χρηματοπιστωτικής φούσκας από το 1929. Μερικοί την θεωρούν κρίση του καπιταλισμού, ή τουλάχιστον μιας συγκεκριμένης εκδοχής του καπιταλισμού που έτεινε να μοιάζει στη λειτουργία του με καζίνο. Για άλλους, είναι το τέλος μιας εποχής που σημαδεύτηκε από την απελευθέρωση των χρηματαγορών και την περιβόητη παγκοσμιοποίηση, αν και αυτό είναι ακόμη προς απόδειξη. Σίγουρα, ζούμε και μια μεγάλη κρίση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, ίσως τη μεγαλύτερη και πιο επικίνδυνη από το ξεκίνημα.

Μέσα από αυτές τις κρίσεις προέκυψε και η ελληνική, η οποία όμως είναι όλη δικιά μας. Η ριζική αλλαγή του διεθνούς και ευρωπαϊκού περιβάλλοντος αποκάλυψε τη γύμνια της δικής μας ευημερίας. Αποκάλυψε ένα σύστημα εγχώριας κατασκευής εξαιρετικά διεφθαρμένο και αναποτελεσματικό. Το βασικό πρόβλημα για μας, άρα και η λύση του, βρίσκεται λοιπόν εντός και όχι εκτός των τειχών. Τα όποια παιχνίδια μπορεί να παίζουν οι αγορές εις βάρος μας, όπως και η ενίοτε μίζερη ευρωπαϊκή αλληλεγγύη, δεν είναι το πρωτεύον. Ας τολμήσουμε επιτέλους να δούμε την αλήθεια κατάματα. Άλλωστε, το αληθινό πρέπει να θεωρείται και εθνικό, όπως έλεγε ο Ποιητής, σε αντίθεση με όσους ευτελίζουν τον πατριωτισμό μετατρέποντάς τον σε όχημα ανόδου στην εξουσία.

Η προσαρμογή προϋποθέτει μείωση του βιοτικού μας επιπέδου, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια. Δεν γίνεται αλλιώς. Το πώς όμως μοιράζεται το κόστος είναι θέμα δικό μας και όχι των ξένων. Ένα έντονο αίσθημα κοινωνικής αδικίας επικρατεί σήμερα. Ακόμη και αν δεχτούμε ότι συνήθως όλοι αισθάνονται αδικημένοι στην Ελλάδα (οι ρίζες αυτής της αντίληψης πάνε βαθιά), το πρόβλημα είναι υπαρκτό σε μια χώρα με τεράστιες ανισότητες και αναξιοκρατία. Ενισχύθηκε περαιτέρω λόγω της συγκεκριμένης διαχείρισης της κρίσης.

Η Ελλάδα μοιάζει σήμερα, περισσότερο από ποτέ στην περίοδο της μεταπολίτευσης, με ένα σκάφος με σπασμένο τιμόνι που κινδυνεύει να συντριβεί στις Συμπληγάδες ενός απονομιμοποιημένου συστήματος εξουσίας από τη μια και ενός άκρατου λαϊκισμού από την άλλη. Η παρατήρηση αυτή δεν περιορίζεται μόνον στο πολιτικό σύστημα που αποτελεί την κορυφή του παγόβουνου. Υπάρχουν πολλά υπο-συστήματα κάτω από αυτό, από τα ΜΜΕ και το ποδόσφαιρο μέχρι τα πανεπιστήμια: η διαπλοκή στα μέσα ενημέρωσης, οι παράγκες του κυβερνούν τον κόσμο της μπάλας και ένα διαβρωμένο πλέγμα εξουσίας στην ανώτατη παιδεία στο όνομα του αυτοδιοίκητου των ΑΕΙ. «Την Αμαρτία που την είπαν Αρετή μέσα στις εκκλησίες και την ευλόγησαν», όπως λέει και ο Ποιητής. Περισσεύει η υποκρισία, αλλά ο πολύς κόσμος έχει πια καταλάβει περί τίνος πρόκειται. Η

απονομιμοποίηση της εξουσίας, στον ευρύτερο της ορισμό, συνδέεται άμεσα με την αυξανόμενη ανομία – ακολουθεί και η βία. Αυτό το έργο ζούμε σήμερα.

Δύο και περισσότερα χρόνια μετά το ξέσπασμα της κρίσης δεν μπορέσαμε ακόμη ως χώρα να συντάξουμε, πόσω μάλλον να συμφωνήσουμε, ένα επιτελικό σχέδιο εξόδου από την κρίση. Αρνούμαστε την πραγματικότητα, φοβόμαστε το λεγόμενο πολιτικό κόστος, αντιδρούμε αποσπασματικά και περιμένουμε τους άλλους, τους απέξω, να μας επιβάλουν το δικό τους, με τα καλά και τα κακά του, προσπαθώντας να το κάνουμε αγνώριστο στην εφαρμογή. Γνωρίζουμε τώρα ότι υπάρχει ένα σοβαρό λάθος στη δοσολογία των μέτρων που κινδυνεύει να σκοτώσει την ελληνική οικονομία. Αλλά εκτός από παράπονα και λόγια του αέρα, εμείς τι κάνουμε; Έπρεπε να περιμένουμε τους ξένους για να αντιμετωπίσουμε το τέρας της φοροδιαφυγής, να καταστήσουμε βιώσιμα τα ασφαλιστικά μας ταμεία, να βάλουμε τέλος στην απίθανη σπατάλη στο χώρο της υγείας; «Περιμένοντας τους βαρβάρους» ήταν ο τίτλος μιας επιφυλλίδας που δημοσίευσα στην *Καθημερινή* πριν μερικά χρόνια, εμπνεόμενος από έναν άλλο Ποιητή.

Η χώρα μας χρειάζεται βαθιές αλλαγές σε πολλούς τομείς για να κερδίσει ξανά μια θετική προοπτική για το μέλλον. Και αυτές οι αλλαγές με τη σειρά τους προϋποθέτουν ριζική ανανέωση του πολιτικού προσωπικού. Το πρόβλημα δεν ξεκίνησε το 2009, ούτε καν το 2004. Πολλοί από τους παλιούς πολιτικούς προσποιούνται ότι δεν το έχουν καταλάβει,, άλλοι απλώς είναι ανίκανοι να καταλάβουν. Το πολιτικό κενό που δημιουργήθηκε με την κρίση κινδυνεύει να καλυφτεί κυρίως από δημαγωγούς. Πολλοί ψηφοφόροι θα αναγκαστούν να κλείσουν τη μύτη τους τη μέρα των εκλογών, διαλέγοντας το λιγότερο κακό με πλήρη συνείδηση της κρισιμότητας της επιλογής που καλούνται να κάνουν. Η πολιτική ανανέωση, όπως την ονειρευτήκαμε αρκετοί, δεν θα αποκτήσει σάρκα και οστά στις επόμενες εκλογές. Και αυτή είναι μια μεγάλη αποτυχία που την χρεώνομαστε συλλογικά. Πιθανόν να υπάρξει και άλλη ευκαιρία σε μια περίοδο που το πολιτικό σκηνικό θα παραμένει εξαιρετικά ευμετάβλητο. Άλλωστε, η ελπίδα πρέπει να πεθαίνει τελευταία – και αυτό δεν το λένε μόνον οι ποιητές!

Ο Λουκάς Τσούκαλης είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και πρόεδρος του ΕΛΙΑΜΕΠ.